

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

»Kdo Mne následuje, nebloudí ve tmách, praví Pán.
Tom. Kemp. I. 1.

Poznámky k vyučování jazykovému se stránky psychologicko-paedagogické.

Sděluje dr. *Jos. Kachník.*

Pokračování.

2. Jazyková cvičení v třídě elementární.

Vyučování jazykového konečným účelem jest, aby dovedlo dítě své myšlenky ústně a písemně hbitě a spávně vyjádřiti a od jiných vyjádřeným rozuměti. Jestliž řeč nástrojem či prostředkem sdělování vlastních myšlenek jiným.

Dítě do školy vstupující má již svůj obor myšlenek. Naučilof se, jak di Jean Paul, v prvních třech letech života více, než snad později ve třech letech akademických. Již doma pronášelo soudy, mluvilo ve větách souvislých, vzpomínalo si, přemítalo a své vlastní úsobě a o poměru svém k Bohu, k rodičům, k příbuzenstvu, ke zvířatům domácím i k věcem neživým svého okolí. Duch jeho pracoval, snaže se představy v soulad uvěsti, jednu druhé pořaditi. Pozorovati to na dítěti, jak se namáhá, aby nějakou událost souvisle, samostatně, ale srozumitelně někomu, na př. matce, babičce vypravovalo. Při tom upřeně hledí do tváře a pozoruje, jaký dojem jeho vypravování učinilo. Líbilo-li se, což tu plesá a raduje se, že něco dovedlo! Bývá to vzpružinou ku další práci samostatné. Při tom obměňuje hlas, napodobujíc zvuky přírodní a vyjadřujíc city děsivé, bolné a radostné. Moudrá výchova dovede tu šetřiti individuality dětské, provázejíc zálibou způsob mluvy nestrojený, kárajíc umělkovanost a strojenost, omezujíc rozkazy a zákazy bezuzdnost obrazotvornosti a mnohomluvnosti.

Dovede-li se učitel k dítěti snížití, pozná ihned, že každé přináší z domu zvláštní způsob, jímž myšlenky a chtění svá projevuje. Některé užívá nářečí, jiné již spisovné češtiny, jiné sice češtiny spisovné, ale pokazené. Jedno přizvukuje správně s obdivuhodnou zručností a jadrně se vyjadřuje; jiné mluví mdle, jednotvarně, jiné konečně sotva několik slov souvisle pronese. I co do obsahu mluvy velikou lze pozorovati různost. Některé dítě dovede dopodrobna vypravovati o tom, co doma dělávalo, co mají ve světnici, na dvoře, ano dovede i říci, co se dělá a co jest v zahradě, na návsi, na poli, jiné pak jen kusé dovede dáti ku příslušným otázkám

odpovědi. Jedno zná několik písní, říkadel, her, pohádek, jiné sotva tu kterou, jiné žádnou. Jedno slyšelo již o Bohu, jiné neví dosud o něm ničeho povědět. Dle různosti tělesného ústrojí, zvlášť nálady nervstva, jest ovšem i letora dítek rozdílna.

Na učiteli jest, aby v zájmu výchovy na psychologii dítěte založené, dříve než soustavně vyučovati započne, zjednal si dostatečnou vědomost o individualitě každého svého chovance, jinak nebyla by výchova přirozenou. Dobře dí Komenský: „Příroda nikdy první opustivši, nového nezačíná, ale jen předešlé všeho nového přidáváním rozmáhá a sílí; ora všecko spolu pojí a váže ustavičně.“ To „první“ v třídě elementární jsou poznatky dítěte se všemi zvláštnostmi, jež si z domu otcovského přináší. Kdyby se učitel nevynasnažil, aby tyto základy všeho dalšího zdárného postupu poznal, nebude nikdy přirozeně vychovávat i vyučovati. První dobu po vstoupení dítek, do školy měl by učitel volně s nimi se zabývat, hovor zapřádati, s nimi se hrát a při tom doma o individualitě jejich podrobně zápisky si činiti. Čas ten nebyl by ztracen, nýbrž naopak tvořily by zápisky spolehlivou normu, dle níž by dítky na základě svých schopností a zvláštností dále byly vedeny.

Shledáť učitel porovnáváním individuality stejné a různé a ustanoví se dříve, než by bylo pozdě, na tom, jak žáky rozsadí, aby méně schopní mezi schopné a nadané, letory živé mezi zádumčivé, švitořiví mezi zamlklé zasedli. Při tom rozmysli si, kteří žáci budou pobídkou ostatním při ústním cvičení jazykovém, kterým dá častěji sborem mluvit, u kterých bude mu jazykové chyby šetrně opravovat, na nutné otvírání úst, jadrné a jasné vyslovování dbáti. Vše ve svém denníku si zaznamená a denník pak svému nástupci v třídě elementární — stala-li se během roku změna — aneb po ukončení roku učiteli, jenž dítky dále vede, odevzdá. Kdyby pak při konferenci učitelské svá pozorování sdělil, což by se tu vzbudil zájem pro uvědomělou, na zkušenosti založenou výchovu a rozhojnila se láska ku povolání učitelskému tak ideálnímu! Že to možno, zkusil pisatel v praksi. Ovšem náleží do elementární třídy učitel zkušený, paedagogicky vzdělaný, s psychologií dítěte již obeznalý, neboť jak dí Komenský, „příroda působení své od vnitřku začíná“, a proto učitel prvé vnitřek dítěte znáti musí, než vychovávat započne.

Přirozenost dítěte také správně učiteli postup ukazuje. Dítě vnímalo doma nesoustavně a nejasně. I jest mu nyní představy ty znova vybaviti, jest mu vysloviti v názorném vyučování, co zkusilo v jejich světnici, co na jejich dvoře, v jejich chlívě, v zahradě, co na návsi, v kostele. Co volně svým způsobem vyslovilo, učitel po té v soulad uveď za stálého spolupůsobení dítěte. I zde platí již Komenského „Učni práce, učiteli řízení“ a Ušínského „Neuč, ale jen pomáhej učiti se“. Žák pohybuje se svými představami doma a uč se při tom mluvit. Pohybuje se pak nejen ve vyučování názorném a jazykovém, nýbrž i v náboženství, v počtech, při zpěvu a tělocviku v oboru představ výchovy domácí tak dlouho, až si představy ty uvědomí. Nemůžeť dle Komenského žák „prvního“ opustiti, dokud toto „první“ nebylo osvojeno. K tomu pak ani celý první rok nestačí. Proto jest nepaedagogické do slabikáře zařazovati články, jež zkušenost výchovy domácí přesahují. Tato zkušenost dá se zjasniti a prohloubiti, takže zvědavosti žákově dostatečně možno vyhověti. Má-li se žák učiti počítati, vyslovovati, psáti předměty mu dosud cizí, zavaluje se mu tolik obtíží, že brzy ztrácí souvislost s výchovou domácí a nastává papouškování, mechanické uniformování a vtlokání. Zájem a záliba mizí, vůle ochabuje. Proto neuchyluj se výchova školní od dobré výchovy domácí! Doma žilo dítě životem

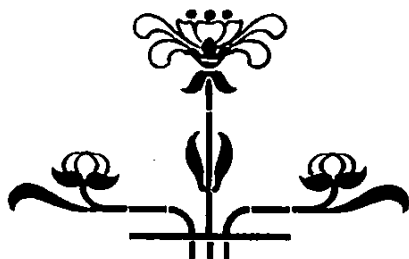
skutečným, a jen za odměnu vypravovali mu matka, babička, stařeček pohádku. Proto budiž i ve škole pohádka vzpružinou obrazivosti i odměnou. Není správně báhorku brát za základ a východiště všelikého vyučování ve škole elementární, jak to činí škola Reinova; podkladem budiž zkušenost reální, již dítě z domu přineslo.

Co dítě vyslovilo, učí se také psát. Jako pak příroda dle Komenského „předešlé všeho nového přidáváním se rozmáhá a sílí; všecko spolu pojí a váže ustavičně“, tak vyžaduje i psychologicko-paedagogické vedení žáka v třídě elementární, aby se psaní, připojilo k vyslovování, a naobrat, aby žák vnímaje psané a tištěné, mimovolně a hbitě uvědomil si podobnost tohoto s útvarem mluvidel při vyslovování, a mluvidla reflexním pohybem ustrojiv, rychle také psané neb tištěné vyslovil či přečetl. Toho dá se dosíci, když učitel, vycházející od pojmenování známých předmětů, napřed hlásku za přiměřeného otvírání úst a ustrojování mluvidel dá od žáků jasně vysloviti, po té když žáci ukazovákem ve vzduchu podobu útvaru mluvidel rýsují, při čemž jim kresbou mluvidel na tabuli napomáhá, když tvar písmene stále prstem pohybující z vlastní zkušenosti a z výkresu na tabuli abstrahují, již abstrahovaný na lavici ukazovákem formují, a konečně, když opakováním pomocí jasné představy pohyb úst náležitým spojením přenesen byl na pohyb ruky, písmeno píše. Pochodem tímto pohyb nervu zrakového s pohybem nervu mluvidel a ruky tak úzce se spojí, že kdykoli dítě písmeno známé zočí, bezděčně již ústy a rukou pohybuje. K tomu přistupuje pohyb nervu sluchového, když při pochodu tomto dítě hlásku zároveň vyslovuje.

Když vše častokrát opakováno a nacvičeno bylo, svážou se pohyby sluchové, zrakové, mluvidel a ruky tak, že kdykoli jeden pohyb nastal i ostatní se opakují. Duše lehce na nich hraje, budže všechny na venek se projevují; a žák hlásku slyší, vyslovuje, napsanou vidí a píše, aneb osamotňujíc jeden jim se na venek projevuje a ostatní ovládá, takže ostatní jen souzvučí a se otřásají: žák třeba jen mluví, a oči, ušní nervy a ruka bezděčně a nepozorovaně se pohybují. Tak se vše dle Komenského „k sobě pojí a váže ustavičně“.

Ale písmo psací musí také ihned vytknutím podobností vázati se k písmu tiskacímu, a proto jest v slabikáři oboje vedle sebe položiti, nikoli jedno v předu, druhé pak v zadu. Při tom učí se dítě všemu, jak tentýž Komenský praví, „samozřením, samorčením, samoděním“. Pozorujme jen dítě o samotě; vždyť ono všechny tyto pohyby učíc se zároveň koná! To dobře Komenský věděl, a proto dají se všechny správné směry u výchově z jeho zásad odvoditi. K čemu tedy pachtiti a opičiti se po cizině? Netřeba nám věru jinde „iškař pravdu“. Studujme jen přirozenost dětí našich a zakládejme na ní poctivě výchovu a vyučování a budou pak jistě přirozeny a národní!

(Příště dále.)

Správa školy.

Pokračování.

VI. Podání osobní, úřední listiny a výkazy správní.

Správa obecné školy v N

Č. V N, dne 16. září 1904.

C. k. okresní školní radě v N.

Oznamujíc, že učitel N. N. dne 1. července 1904 nabyt nároků na 2. příplatek starobní, předkládá podepsaná správa školy příslušné k tomu služební doklady.

Správa obecné školy :

pečef.

N. N., správce školy.

5 příloh.

ŽÁDOST O 2. PŘÍPLATEK SLUŽEBNÍ.

(Starý způsob.)

Kolek 1 K.

Slavná c. k. okr. školní rado !

V úctě podepsaný žádá o udělení druhého příplatku služebního a odůvodňuje svou prosbu následovně :

- A 1. Nabyt vysvědčení způsobilost A 1. dubna 1894.
- B 2. Dle přílohy B je od 1. července 1894 definitivním učitelem,
- C—D a nepřetržitě koná úřad učitelský, jak dosvědčují přílohy C a D.
- E 3. První příplatek obdržel dne 1. července 1899, což dokládá přílohou E.

V N., dne 1. července 1904.

N. N., učitel.

Rubrum.

Nový způsob.

Ctěná správo školy !

Ve smyslu výnosu c. k. zemské školní rady ze dne 30. května 1902 č. 8224 předkládá v příloze služební průkazy, zejména tři dekrety, a oznamuje, že 1. září 1904 dovršil nové pětiletí, tudíž nabyt nároků na třetí příplatek pro stáří, což c. k. okresní školní radě oznámiti račiž.

V N., dne 15. září 1904.

N. N., učitel.

V záležitosti vojenské kolku prosto.

Slavné c. k. okresní hejtmanství!

Ve vší účtě podepsaný oznamuje tímto, že vyučuje na obecné škole v N . . . , jak níže správa školy potvrzuje, tudíž nezměnily se poměry, kteréž ve smyslu § 32. branného zákona osvobození od presenční služby podmiňují, což slavné c. k. okresní hejtmanství na vědomost vzíti račiž.

Zároveň přikládá dva služební průkazy (dekret a vysvědčení dospělosti neb způsobilosti) ve smyslu § 50 c) branných předpisů.

V N . . . , dne 15. června 1904.

N. N., učitel.

Že udání svrchu uvedené pravdivo je potvrzuje správa obecné školy v N

Pečet. N. N., správce školy.

Z á h l a v í. C. k. okresnímu hejtmanství v N.

N. N., učitel v N

oznamuje, že se jeho poměry nezměnily a tudíž posud má právo na výhodu dle § 32. branného zákona.

2 přílohy.

Kolek 1 K.

Slavná c. k. okresní školní rado!

V účtě podepsaný žádá o místo učitelské na obecné škole v N . . . a podporuje uctívou žádost svou těmito důvody:

1. Dle vysvědčení dospělosti vykonal zkoušku dospělosti v N. příloha A.
- A. B. 2. Zkoušku způsobilosti, jak dosvědčuje vysvědčení B. vykonal r. 1898 před c. k. zkušebnou komisí v N.
3. Působí po 8 let jako mladší učitel na obecné škole v N., jak dosvědčuje dekret C. s náležitým prospěchem.
- C. 4. Zdokonalil se a vzdělání své prohloubil netoliko soukromým studiem, ale i účastenstvím v běhu vyučovacím o zelinářství a štěpařství, v kursu melioračním a účetním, jak dokazují vysvědčení D.—F.
- D.-F. 5. Vyučuje po 3 léta na pokračovací škole průmyslové počtům a účetnictví, což patrně z přílohy G.
- G.

Z důvodů zde uvedených doufá, že místo učitelské v N. mu uděleno bude a tím dána bude možnost vědomostí nastřádaných ve službách školních účelně zcenit v úřadě vychovatelském.

V N . . . , dne 30. května 1904.

N. N., mladší učitel.

Správa obecné školy v N . . .

Č. . .

V N . . . , dne 8. září 1904.

Správě školy obecné v N . . .

C. k. berní úřad v N. N. oznámil přípisem ze dne 19. srpna 1904 č. 816, že učiteli N. N. poukazuje se cestovné 4·50 K, což mu správa školy sděliti račiž s doložením, že cestovné dne 1. října 1904 vyzvednuto býti má.

Správa školy v N . . .

pečeť

N. N., správce školy.

Slavný obecní výbore!

V účtě podepsaný žádá o udělení obvyklého příbytečného obnosem 50 K a odůvodňuje svou uctivou žádost, že dosud všichni učitelé na zdejší obecné škole vyučující příbytečné měli.

V účtě podepsaný se přičiní, aby bezvadným působením ve škole za dobrodiní jemu uštědřené se odvděčil.

V N . . . , dne 1. listopadu 1904.

N. N., učitel.

V Ý K A Z

cestovních výloh, jež povstaly přesídlením podepsaného následkem přesazení ze služebních příčin ze školy v N . . . na školu v N . . .

Stravné za den	K	7—
Povoz k nádraží dle místní ceny	"	3—
3 celé a 2 poloviční lístky II. třídy z N. . . do N. . . à 11 K 40 h — a 5 K 70 h,		
celkem	"	45·60
Náhr. vozkům z N. do N. za 16 km. jízdy	"	60·40
Náhrada za škody nábytku způsobené a jiné stěhováním povstalé škody v obnosu měsíčního služného	"	133—
Celkem	K	249—

V N. N. dne 28. června 1903.

pečeť

N. N., správce školy.

Podepsané představenstvo potvrzuje ve výkazu udané přesídlení nadučitele pana N. N. a jeho rodiny.

V N. . . . , dne

Pečeť.

N. N., starosta obce.

Kolek 1 K.

Slavná c. k. okr. školní rado!

V účtě podepsaný žádá o místo (učitelské, nadučitelské atd.) na . . . škole v N. . . a podporuje svou žádost následovně:

- Žadatel narodil se v N. . . dne . . . , je katolík, ženat a vykonal přípravná studia (školy . . .). Zkoušce způsobilosti učitelské, jak dosvědčuje příloha A, podrobil se v N. . . roku . . . a nepřetržitě v úřadě učitelském působí . . . roků, a sice byl od . . . do . . . v N. . . (atd.: místo a doba služby), jako dosvědčují přílohy B—D. — Navštěvoval kurs . . . a získal způsobilost k vyučování na . . . školách. Za působení ve škole bylo mu uděleno pochvalné uznání od . . . Žadatel jest též způsobilým k vyučování náboženství katolickému a . . . (další způsobilost) což doloženo přílohami E—H.

V N . . . , dne 15. ledna 1903.

N. N., zat. učitel.

Rubrum.

Slavné c. k. okresní školní radě v N . . .

N. N., zat. učitel v N . . .

žádá o místo
v N . . .

7 příloh

Kolek.

Slavná c. k. okr. školní rado!

V účtě podepsaný žádá o připuštění ku zkoušce způsobilosti pro měšťanské školy s českým vyučovacím jazykem, a sice pro předměty I. skupiny u c. k. zkušební komise v N. . . v dubnovém období r. 1905 a podporuje žádost svou:

- A 1. Příloženým životopisem, jímž vylíčen způsob vzdělání průpravného, jakož i seznamem k přípravě užitých spisů.
B
C 2. Příložením vysvědčení způsobilosti pro obecné školy vydaného v N. . . dne . . .
D Průkazem o . . . letém působení na obecné škole veřejné.

V N . . . , dne 12. července 1904.

N. N., učitel.

Rubrum.

Slavné c. k. okresní školní radě v N . . .

N. N., učitel v N . . .

žádá o připuštění ku zkoušce způsobilosti pro měšť. školy.

4 přílohy.

Slavná c. k. okresní školní rado!

V úctě podepsaný ze služebních příčin byl přesazen z obecné školy v N . . . okr. L . . . na obecnou školu v K . . . okr. S . . . Z té příčiny prosí o uhrazení výloh s přisídlením spojených, jež činí úhrnem 50 K, jež v přiloženém výkazu cestovních výloh jsou uvedeny.

V N . . . , dne 1. ledna 1904.

N. N., def. učitel.

Rubrum:

Slavné c. k. okresní školní radě v N . . .

N. N. v N . . .

1 výkaz výloh

žádá o náhradu cestovních výloh.

Kolek 1 K.

Slavná c. k. okresní školní rado!

V úctě podepsaný žádá o připuštění ku zkoušce způsobilosti pro obecné školy s českou vyučovací řečí před c. k. zkušební komisí v K . . . a podporuje žádost svou těmito doklady:

- A. 1. Přiloženým stručným životopisem A.
- B. 2. Přiloženým vysvědčením dospělosti daného v K dne 28. července 1902.
- C. 3. Průkazem, že po dva roky na veřejné škole vyučoval, přil. C.

V N . . . , dne 20. října 1904.

N. N., zat. učitel.

Záhlaví:

Slavné c. k. okresní školní radě v N . . .

N. N., zat. učitel v N . . .

3 přílohy.

žádá o připuštění ku zkoušce způsobilosti učitelské.

(Příště dále.)

O české přehlásce.

Jakou cenu má česká přehláska.

Rozebírá V. Srba.

„Zlý příklad kazí dobré mravy“. Toto pořekadlo nemá platnosti jen v rodině, ve styku společenském, nýbrž i v životě národním, který se zrcadlí jednak ve střepinách tak zvaných dějepisných zpráv, a jednak i

v nepřetržitém proudu — jazyka. Vzácnou ctností duše slovanské je podivuhodná šetrnost a dojemná věrnost k víře a k řeči otců; ba lze směle tvrditi, tento konservatismus že jest jádrem všeho, čím se slovanství světově liší od národů jiných. I Čechoslované žijící v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, to jest lid jakožto kořen plemenný, chvála Bohu, tomuto jádru dosud se ještě neodcizili. Moderní úkazy liberalismu, radikalismu, internacionálního socialismu. není ničím jiným, než štípení cizí, plané, ne-slovanské na ušlechtilém pni slovanské svéráznosti národní. Byly časy, kde zvaly pokrokem pěstění a šlechtění vzácných roubů na pláňatech; dnes má svět (prý intelligentní) bez mála sto chutí, pokrokem nazývat štěpování mladých roubů na kmen ušlechtilý. Inu, tempora mutantur.

Je to ale balamucení, nadepsat „přehlásku“ a vykládat jedním dechem „o pokroku“! Prosíme: jenom ne tak zhurta! F. Max Müller ve své zahajovací řeči (1872) na universitě Štrassburské vyřkl slovo, jehož důsledky i česká věda mohla by si zapsat do památníku. Čas už by byl. Tento pravdymilovný a pro největší dobro lidské — pro jazyk — zanícený učenec (str. 23.) pravi: „Sem přesvědčen, že nás jediná jazykověda uschopní, zakřiknout evoluční theorii Darwinianskou, a ostře vymezit hranice, jež oddělují ducha od hmoty, člověka od »němé« tváře.“ Až je člověku lito u srdce, když si pováží, že tak mnohá bystrá hlava potácí se v omamujícím výparu této moderní modloslužebnosti, která oběti své zapřádá jak habaň svými tenounkými, nesčíslnými ale přejedovatými vlákny a kořínky.

Pokrok; velké slovo. Avšak jen tenkrát posvátné, šlechetné, radostné, když vede k dobrému. Jen dobré má zaručenou budoucnost, ovšem ne věků lidských, nýbrž věků takových, jakých dočkávají se národové, vlasti, říše. Ve zmíněné národní ctnosti našich předků něco tkvělo, čehož; zdá se, všeliké vědomí za dnů našich vyhynulo: pamatovali na budoucí. Jak rodiče v jednotlivých rodinách mají nejsvětější povinnost, pečovat v dítkách svých o trvání celého rodu, tak má nynější pokolení v národě tutéž povinnost pamatovat na to, aby i budoucí příslušníci mohli existovat. To činí, když všeho se vystříhá, co by národní svéráznost ohrožovalo. V tom směru platí latinské: *historia vitae magistra*. Dějiny nás poučují, v čem naši předkové chybili. To budiž nám výstrahou, poučením. Hříchu na národě se dopouští, kdo takové věci tají, omlouvá, ba v opak obrací. Odkryjeme takové chybování našich předků, aby byla vzbuzena ostražitost na nebezpečí, které náš národ obepíná jako sepia svými nesčíslnými chytadly. Je to germanizace. Jak je hrozná, jak je vlezná, to dosvědčuje právě „česká přehláska“. Když cizí vliv našich „milých“ sousedů vetřel se až do nejchráněnějších poměrů rodinných — mezi matku a nemluvně — jak teprv účinkoval a účinkuje jinde! —

I. Přehláska slovanská.

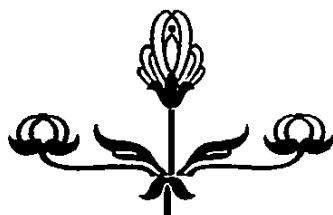
Slovanština nezachovala ani jediné původní samohlásky; všechny, co jich máme, sou zeslabeny buď o jeden, někdy o dva ba i o více stupňů hláskových. Toto zeslabování dělo se všeobecně. Těch několik vyjimek nestojí ani za řeč. Žebříkové to zeslabování názorně a tabelárně vylíčil L. Geitler ve starobulharské fonologii (§ 81. str. 52.—55.). To však není, co věda nazývá přehláskou. Je to jednoduše zvukoslovný zákon, provedený důslednou přesností. —

Přehláska je změna širokých samohlásek *a o u* v úzké *e* — *i* a sice změna provedena vlivem a stykem jiných hlásek, buď předchozích, buď následujících. V indoevropských jazycích bylo zpozorováno, že takový vliv

mají do sebe hlásky *i* a *j*, *u* a *v*, pak *m*, *n*, *l* a *r*. Ze všech možných kombinací zná řeč slovanská, a to již za dob jednoty jazykové, jenom jedinou postupnou přehlásku *jo* v *je* a přirozeně i (něco později) *jb* v *jb*. Tato postupná přehláska stala se uvnitř slovančiny zákonem zvukoslovným, a to všeslovanským, an nyní žijící nářečí skoro žádných odchylek nevykazují. Kde přece, je to rekonstrukce sekundární.

Je zcela v pořádku, že tuto přehlásku zná i naše mateřština, českomoravská řeč lidová. Máme moře za morjo, máme moje, tvoje, svoje za mojo, tvojo, svojo; v kmenech: šev ze sjev a to ze sjov — sjuv — od siùti (litevsky == šiti) a pòd. víc. Sekundární reakce však nastala u nás dvojím směrem. V Čechách a následkem toho i ve spisovné vrátil se zvuk *o* za *e* v množném gen. a dat. —ov (nyní dloužené ů[v]) a —om (nyní dlouženě ům) pak v passivních adjektivech na —ov (ův) ova ovo a v šíředle VI. třídy —ovati, v odvozeninách na —ota —ost taky (vyjma svěžest, bolest).

Na Moravě však rekonstrukce provedena i v ženském skloňování na â: ve vokativě vesměs říkáme děvčico! tak jak paničko! taktéž ve zdrobnělých tvarech kolco (malé kolo) vinco (zdrobněle za víno); pleco (Schulter) za plece jen chybnou analogií jako plouco (ein Lungenflügel), neboť v kol-co je *co* neutrum ke koncovce —ьc mužského a —ca ženského rodu a povstalo *kjъ* *kjâ* *kjo*; kdežto *c* v pleco plouco povstalo z *pletjo* *ploutjo* přechodem neutralních *i*-kmenů do neutralní *a*-deklinace. (Příště dále).

Rozhled školský.

Pokračování.

O disciplinárním jednání s učiteli.

1. Zemská konference učitelská na to poukazuje, že učitelské trestní právo disciplinární jeví nedostatky jak materiální tak i formální. Učitelstvo bolestně dojíká, že disciplinární řád, formulovaný vážným činitelem právo-
tvorným — sněmem našeho markrabství — potkal se s odporem vlády, jak vyplývá z toho, že návrh zákona sněmem přijatý nebyl nejvyšší sankci předložen.

Vzhledem k těmto okolnostem zemská konference učitelská snažně žádá, aby učitelské právo disciplinární — a to jak materiální tak formální — bylo zlepšeno ve smyslu zásad určitosti a lidskosti, jmenovitě, aby brzy dokončen byl první krok na dráze té uzákoněním nového discipl. řádu.

2. Zemská konference současně prohlašuje, že ku každé výsledné práci školské jest nezbytně zapotřebí svobody pro učitele asi takové, jakou honosí se lékař u lože nemocného, neboť jenom svobodná volba cest, metody a prostředků může přinášeti pozitivních výsledků.

3. S touto svobodou v úzké souvislosti jest i svoboda a plnoprávnost občanská. Jenom sociálně svobodný učitel dovede vychovávat svobodné občany.

4. Zemská konference učitelská konečně žádá, aby učitelé, kdykoli ve věcech školských a úředních bezdůvodně napaden a denuncováni jest, byla soudním stíháním denuncianta z m o c i ú ř e d n í náležitá satisfakce zjednána.

O obsazování míst.

Zemská konference učitelská nabyvši přesvědčení, že se dosavadním bezzásadním systémem obsazování učitelských míst ve značné míře nespokojenost, roztrpčení a demoralisace učitelstva způsobuje, žádá:

aby zákon ze dne 24. ledna 1870 z. z. č. 18. tak pozměněn byl, aby § 20., jež učitelky při dosazování na místa při chlapeckých a smíšených školách omezuje, vypuštěn byl a obsazování učitel. míst aby řídilo se těmito zásadami:

1. Na každé i na prozatímní učitelské místo buď veřejný konkurs vypisován;

2. obsazování učitelských míst vykonávej se bez ohledu na hranice okresní při volné konkurenci učitelů a učitelek na všech školách;

3. o způsobilosti kompetenta (§ 10.) rozhoduje:

a) služební doba vůbec,

b) kvalifikace veřejná a zjednodušená (vyhovuje — nevyhovuje),

c) rodinné poměry;

4. absolventům učitelských ústavů udělují se místa dle kvalifikace;

5. v případech, kdy c. k. okresní školní rady těchto pro presentaci rozhodujících zásad nešetří, přísluší jmenovací právo na presentaci nezávislé c. k. zemské školní radě. (Příště dále).

Slovanský obzor.

Letoší sjezd bohoslovců česko-moravských na Velehradě zasel símě porozumění snahám pořadatelstva sjezdu mezi Slovinci. Konajíť se sjezdy na Velehradě za tím cílem, aby se bohoslovci diecesí českých a moravských aspoň jednou za rok sešli, vespolek poznali a ku práci na vinici Páně i národa roli dědičné povzbudili. Ku sjezdu pozvání bývají všichni slovanští bohoslovci rakouští a přátelé myšlenky Cyrillo-Methodějské i mezi laiky. Jako starý Velehrad stal se ohniskem, z něhož tepla víry dostalo se všem Slovanům, tak i nynější Velehrad má Slovanstvo v jednotu víry přivésti. Mezi katolickým slovanským Západem a pravoslavným Západem nezeje tak hrozná propast, jak si někdo myslí. Jsou tu Rusíni, kteří jsou mostem mezi oběma.

Znameníť vědecký list slovinský „Katoliški Obzornik“ přináší z péra Fr. Ks. Grivece několik myšlenek o „ideji Cyrillo-Methodějské“. Nabádá ke studiu jazyků slovanských v bohosloveckých seminářích. Dotud bylo to více zábavou. Znalost řeči slovanských má však vésti ku poznání dějin, literatury a života lidu slovanského vůbec a ku lepší vzájemné budoucnosti. — Brněnský kněžský seminář se svým časopisem „Museum“ jest velmi neunavným průkopníkem vzájemnosti slovanské.¹⁾

¹⁾ Doporučujeme i našemu učitelstvu, aby ve prázdných chvílích věnovalo se některé řeči slovanské. Nejsnadnější methodou bude asi vzájemná korespondence. Proto jsme ochotni na požádání obstarati adressy pro letoší rok některých slovinských učitelů a kněží, kteří by s českými svými kollegy si chtěli dopisovati. Dle možnosti i radou v této věci přispějeme.

Slovinské katolické akademické družstvo „Danica“ ve Vídni slavilo nedávno desítiletou památku svého založení. Blahoželáme! Kéž jest družstvo v pravdě denníci šťastnější budoucnosti bratří Slovinců.

Sjezdu učitelstva Gorického dne 21. září účastnilo se přes 400 učitelů a učitelek. Zaslán hned po zahájení telegram J. V. císaři, pak ministrům Koerbrovi a Hartlovi, aby — jak navrhovatel odůvodňoval — i na nejvyšších místech zvěděli, jak se s učitelstvem zachází. Řečník, poslanec Lenassi, obviňoval vládu, že ona nemá dobré vůle učitelstvu pomoci. Učitelka Kersnik-Rottova zase dávala vinu poslancům, že „nemají srdce pro ně ani dobré vůle“, nechtějící dáti učitelstvu toho, co vyžaduje spravedlnost. V témž smyslu mluvil jménem vlašského učitelstva nadučitel Domini. Mnoho učitelstvu slíboval a svou sympatií ujišťoval poslanec dr. Tuma. Energicky promluvil učitel Pizzul, jenž vyzýval kollegy, „aby opustili nevděčnou zemi a odešli jinam, kde lépe dovedou oceniti vzdělání lidu a vážnost učitelstva“. Z jeho řeči, bouří potlesku provázené, plyne, že ani liberálové nemají chuti platy učitelské zvýšiti, leda prý v tom případě, že by pak byl vstup duchovním do školy zakázán. Učitel měšťanské školy Franzot doporučil učitelstvu, aby zachovalo si svoje nadšení a idealy. Přijatá resoluce žádá co nejnaléhavěji, aby v době kritické drahoty potravin konečně zemská vláda knížecího hrabství Goricko-Hradištského upravila právní a hmotné poměry učitelstva tak, jak si to navrhla zemská konference učitelská. Dále prohlašuje resoluce, že učitelstvo gorické odmítá zodpovědnost za následky, kdyby zákon o úpravě platů přijat a schválen býti neměl.

Učitelskému konviktu slovinskému darovala Vydrova továrna na žitnou kávu v Praze 50 K s přípisem, že častěji tím obnosem přispěje, najde-li mezi Slovinci hojně odběratelů.

Sněm kraňský po krátkém zasedání odročen pro obstrukci katol. národní strany slovinské; tato podala v předposledním zasedání návrh na zavedení všeobecného přímého volebního práva do zemského sněmu. Požadavek jistě moderní a spravedlivý. Ale odporem Němců, velkostatkářů a slovinských liberálů oprava volebního řádu zmařena. Za to provádí se obstrukce, dokud neprojeví se u odpůrců volební reformy dobrá vůle. Obstrukci zmařena jest na tu dobu úprava učitelských platů. Je to jistě pro učitelstvo nepřijemné, ale divno, že příčina neustále svaluje se na katol. stranu národní. „Učiteljski tovariš“ přímo zuří. V čísle 30. z 20. října 1904 str. 267. píše: „Svatě přísaháme, že se oklamané učitelstvo krvavě pomstí, až přijde doba a bude skládati účty.“ Těžko tu nezamysleti se nad zfanatisováním liberalních stran slovinských a nad sobectvím liberalního učitelstva v Krajině. Pro ně existuje jen ono samo a pak zase ono. Že lid slovinský z velké části jest z volebního práva vyloučen a že se ho tedy spravedlivě domáhá a přede vším jiným domoci chce, jest liberalním bratřím věcí vedlejší. Nejdříve ono, a pak národ. Katolicky smýšlející učitelstvo slovinské se svým orgánem „Slovenski Učitelj“ posuzuje záležitost tuto zcela střízlivě a „spravedlivě a dle zásluhy odsuzuje“ příčiny obstrukce — vládychtivost liberalních stran kraňských.

Správní soud rozhodl 7. října t. r., že jest obec Terstská povinna zříditi pro mládež slovinskou v Terstu slovinské školy obecné, žije-li v městě po 5 roků nejméně 40 školou povinných slovinských dětí. Soudu předsedal hr. Schönborn, referentem byl dvorní rada Truksa, obec Terstskou zastupoval vídeňský advokát dr. Gross, jemuž byl informatorem přisedící terstského magistrátu Rozzo; stížnost proti rozhodnutí ministra

vyučování vedl jménem 116 terstských Slovinců, právní obhájce dr. Gustav Gregorin. Po dvaceti letech úsilovného boje dosáhli konečně Slovinci svého práva. Jest možno jen v Rakousku, jehož heslem bylo kdysi: Spravedlnost základem států!

Úsudek o nynější škole pronášeti a možná přání ku reformě škol stanoviti, jsou, jak se zdá, pouze strany liberalní a pokrokové. Běda, odváží-li se tak příslušník jiné strany učiniti! Hned je vyhlášen za tmáře. Tak stalo se i slovinskému katolickému listu „Slovenec“ Před dvěma roky pronesl v něm některý dopisovatel z venkova svůj privátní názor o škole. Žádal, aby obecná škola naučila děti hbitě čísti, psáti a pro každou potřebu počítati. To prý je účelem školy. Jakmile toho se dosáhne, je položen základ ku dalšímu vzdělávání, jež si má každý zjednati buď četbou knih nebo jinými pomůckami ve svém stavu. Knižnice veřejné budtež v každé škole neb aspoň v každé farnosti. — Druhý názor pronesený ve „Slovinci“: Děti, které si veškeren učební materiál osvojily a v něm se dobře vyznají, ať nejsou na venkově v nynější době, kdy je při hospodářstvích o pracovní síly nesmírná nouze, přidržovány ku zákonité nynější povinnosti školní, nýbrž, ať se propustí z denní návštěvy školní a posílá raději do školy opakovací. Kdo pak nevyhoví školním požadavkům, ať se přidrží ku šesti- i víceleté školní docházce. Bude to jen v zájmu rodičů samých na venkově, aby jejich děti co možno nejdříve školu opustily a při práci jim pomáhaly a proto se též budou o jejich prospěch ve škole zajímati a je více povzbuzovati.

V této otázce kolik hlav, tolik asi bude názorů. Každý učitel sám nejlépe ví, kolik práce stojí, aby za týden probral vše, co mu osnova předpisuje a nikdy jistoty nemá, že slova jeho padla na úrodnou půdu dětské duše a zda tam také zklíčí.

Při tom dokonce klidně snáší učitelstvo výtky lidí à-la Drtina, Svozil a j. Neboť, co jiného je to, ne-li obžaloba, že dosavadní škola nevyhověla, když žádá se, aby dokonce v obecné škole přednášelo se o volebním právu do všech možných korporací a sborů, o právu směnečném, zástavním a j. Klerikálové slovinští uznávají, že škola činí víc než je potřebí.

Ostatně, že ani osmiletá školní docházka není institucí nezměnitelnou a neopravitelnou dokazuje okolnost, že učitel musí býti s výkladem látky hotov, ať je v týdnu mimořádný volný den nebo škola nějaký čas k vůli epidemii zavřena.

Na ústavu učitelek v Gorici přihlásilo se letos do I. ročníku 100 Slovinek a 69 Vlašek; přijato bylo 40 Vlašek a 37 Slovinek.

Slovinci nemají posud ani jediné měšť. školy s vyučovacím jazykem slovinským. Jediná měšť. škola chl. v Kraňsku v Kršku je německá. Nedávno žádali Slovinci v jižním Štyrsku o měšť. školu v Sas. Poli, ale byli odmítnuti zemským výborem tímto pokryteckým, klamným důvodem: „Nelze popřít, že měšť. školy chlapecké nespočívají posud na zdravém a bezpečném základě. V tom je také hledati příčinu, že se tyto školy zpozdíly co do návštěvy a rozvoje.“ Toto tvrzení nesouhlasí se skutečností, neboť co do návštěvy veř. škol měšť. ve Štyrsku nelze si více přát. A v příčině jejich rozvoje vinen je sám zemský výbor, nechtějící povoliti 4. třídy vůbec; v celé zemi není posud ani při jediné měšťanské škole. Zaviněno je to i nečinností učitelstva.

V Krájině je nedostatek učitelstva. V Novém Kotu, kočevský okres -- tak píše „Učiteljski Tovariš“ — zadali nadučitelské místo bývalému ovčákovi. Vinu toho mají, jak se samo sebou rozumí, zase nešťastní klerikáli, jsou prý „nenárodní“ a odpůrci lidového vzdělání.

Jak chorvatský učitelský list „Napredak“ píše, podala deputace učitelstva v dugoselském okrese tamnímu poslanci faráři Snapovi osobně psanou žádost o odměnu za hraní na varhany. Poslanec sám ji vládě podal osobně a doporučil. Dva měsíce nedostávali odpovědi. Z čista jasna však deputaci překvapil platební rozkaz berního úřadu v Záhřebu, jimž se jim vyměřuje pokuta 16 K za to, že prý petice nebyla kolkována. Extra Hungariam non est vita! R—jí.

Ze sněmu markrabství Moravského.

Za zpravodajství posl. dra. Jos. Koudely usnesen byl zákon zemský o definitivních učitelích náboženství. Zákon zní:

K návrhu zemského sněmu Mého markrabství Moravského vidí se mi naříditi, jak následuje:

Článek I.

Ustanovení § 7. zákona ze dne 14. prosince 1888, čís. 129 z. z., se zrušují a na jejich místo vstupují tato ustanovení:

§ 7. Zvláštní učitelé náboženství se stálými platy ustanovení jsou co do svých služebních příjmů (pokud v tom ohledu nestávají odchylná ustanovení), svého výslužného, a nekatoličtí učitelé náboženství též co do nároků na zaopatření svých pozůstalých na roveň postavení světským učitelům při dotyčných školách ustanoveným, a platí tudíž předpisy, platné v té příčině pro světské učitele na dotyčné škole také pro učitele náboženství se stálými platy ustanovené.

Pokud se týče pense, počítá se zvláštním učitelům náboženství definitivně ustanoveným také služební doba v provisorním ustanovení strávená, řadí-li se bez přerušení ku služební době strávené v ustanovení definitivním.

Tomu učiteli náboženství, který za aktivní správy duchovní přestoupil do služby školní, počítá se doba v duchovní správě strávená při vyměření pense na nejvýš počtem 5 let.

Článek II.

Zákon tento nabude platnosti dnem 1. července 1905.

Článek III.

Mému ministrovi kultu a vyučování jest uloženo, aby zákon tento provedl.

Dále usnesl se sněm o odměně za vyučování náboženství v nižších třídách (I.-III.). Usnesení zní:

1. V případech, ve kterých jsou v jednom farním obvodu mimo jednu více než trojtřídní obecnou školu národní ještě jiné ménětřídní školy národní, nebo ve kterých jest více trojtřídních nebo ménětřídních škol národních, na kterých vyučují náboženství kněží k tomuto vyučování zmocnění, uděluje se jim za vyučování náboženství remunerace, která činí 40 K ročně za každou týdenní hodinu vyučovací, počet 6 týdenních hodin převyšující.

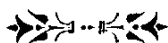
2. Toto ustanovení nabude platnosti dnem 1. července 1905.

3. Potřeba 87.500 K, připadající na druhé pololetí 1905, budiž do rozpočtu o nákladu na školy národní na rok 1905 zařazena. Pro příští léta budiž potřeba zařazena vždy do příslušného rozpočtu. (Příště dále).

Protest!

V zemském sněmě moravském poslanec p. dr. Stránský troufale — smíme-li souditi ze zpráv časopiseckých — odsoudil duchovní cvičení Velehradská a odvážil se k výroku, že se jimi účastníci znemravňují. Upírajíce mužům, kteří o duševním životě náboženském nemají ani ponětí, práv zasediti na soud v otázkách takových, rozhodně a důrazně odmítáme ničím nedoložené výtky a protestujeme, aby se duchovních cvičení, jichž cenu smí a může posuzovati jenom ten, kdo se cvičení účastní v dobré vůli, pod ochranou poslanecké nedotknutelnosti tak nedůstojným způsobem snižovala a hanobila, jak se to stalo — soudice podle časopiseckých zpráv — v projevu p. dr. Stránského.

Předsednictví Katol. spolku českých učitelů na Moravě.

Dětská besídka.

Třetí přikázání církevní.

Jeden bohatý šlechtic, katolík sice, ale jen tak dle jména, měl synka, který chodil do katolického gymnasia. Když nastaly prázdniny, přišel domů pod střechu otcovskou. Sotva uplynulo několik dní, přišel pátek, a na stůl přinesli maso; ale student neměl se k tomu.

„Proč nejíš?“ tázal se otec.

„Milý tatínku, dnes je pátek, a třetí přikázání církevní poroučí zdržeti se v pátek masitého pokrmu“, odpověděl student.

„Pátek nepátek, jen jez!“ poroučel otec.

„Odpusťte, milý tatínku! Pátek katolíka má býti takým, jak přikazuje církev svatá, které máme poslouchati, neboť Kristus Pán praví: „Kdo neposlechne církve, budiž tobě jako pohan“, poznamenal skromně student.

„Nechceš-li masa, nebudeš dnes jísti nic; jdi od stolu!“ poručil otec.

Citlivé srdce matky však nedopustilo, aby nechala miláčka svého trpěti hlad; po obědě tajně přinesla mu něco nemasitého, ale nadarmo.

„Maminko, děkuji vám za lásku a dobrou vůli, ale nesmím se toho dotknouti. Masitého pokrmu nejedl jsem proto, že to zapovídá církev; ale ani jiného pokrmu nesmím dnes jísti, poněvadž mně to otec zapověděl, a já ho musím poslechnout dle čtvrtého přikázání Božího“, vysvětloval student matce.

Toto chvályhodné jednání synovo pohnulo matku až k slzám, a nemohla se zdržeti, aby to hned za tepla nevypravovala otcí. Ten ho už vickrát v pátek nepokoušel a, když jej po prázdninách opět provázel do gymnasia, vyprávěl tu událost professoru náboženství, řka: Tak naučil i mne, abych poslouchal církve a byl i v tom katolíkem, jak se sluší.“

Slovensky napsal Fr. V. Sasinek.

ZPRÁVY.

Umělecká výchova jest útlá rostlinka, která se může dařiti toliko v teplém podnebí vychovatelského taktu, vřidnosti, v ovzduší oné lásky k mládeži a lidstvu vůbec. jak o ní piší Tolstoj a Kálal, jakožto o výronu ucelenosti a vyrovnanosti vychovatelské povahy. A. Machač.

Vyšší vzdělání učitelstva. Předsednictvo Zemského Ústř. spolku jednot učit. v král. Českém vyzývá a žádá veškeré jednoty, aby co nejdříve pořádaly po celé vlasti schůze, na nichž by získaly veřejnost pro myšlenku: „Vyšší vzdělání učitelstva. Je prý to nejnaléhavější otázka organizace učitelské v přítomné době.

Pozoruhodná slova o vyšším vzdělání učitelstva, která nejlépe řeší tuto otázku v přítomné právě době, pronesl na zemské konferenci v Brně okresní školdozorce p. A. Machač na konci své řeči o umělecké výchově hledíc ku stránce jazykové:

„Řeknete snad také: Vše se napraví, až jen učitelstvo naše na vys. školách bude vzděláno. Přisvědčím opět, ale dokládám, že budoucí akademické vzdělání učitelstva dnes není než směnkou s nedozírnou dobou splatnosti. Mají-li celá pokolení zatím čekati? Ostatně nynější universitní vzdělání samo sebou není neomylný prostředek zdárné působnosti učitelské a vychovatelské. Obecná škola zkusila toho již na případech arci jen ojedinělých, o kterých znalec universitních studií řekl: „kteří učitelé nepřinesli si do škol obecných nic než nynější akademické vzdělání, měli, čeho nepotřebovali, a neměli, čeho potřebovali“.

Co tedy činiti? To, co činili svědomití učitelé vždycky: vidouce, že vzdělání jejich nestačí, učili a vzdělávali se sami, a to nikoli jen v osmidenních kursech s pěknými diplomy, nýbrž **opravdovou, trvalou, neunavnou prací** ve směru vědeckém i methodickém, ve směru vyučovatelském a vychovatelském. Práce takové dvojnásob je potřeba v době naší, kdy ve školství a jinde uvolněné síly všude se hybou, spoutané umlčované ideje odevšad se vymršťují, způsobující chaos, který šumí a víří, znejasňuje rozhled, zatemňuje situaci.“

Proto Vy, pánové, jejichž slovo v učitelstvu ještě platí, Vy, kteří rozhodujete v učitelských sborech, v učitelských jednotách, v učitelské organizaci, hlásejte co nejdůrazněji: **Vzdělání učitelstva, vzdělání obecné i odborné, toť první podmínka zdárného výsledku výchovy umělecké a školské výchovy vůbec!**“

Zemským školdozorcem pro Moravu jmenován byl p. prof. Alois Vlk.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K!

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Príspevky se honorují.

Inserty účtují se levně.